

ПРИЈЕГЛЕД

ПРИЛОГ »МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ«

БРОЈ XX. = МОСТАР 30-XI- 1902. = ГОДИНА I.

НИКОЛА ЛЕНАУ

СТОГОДИШЊИЦА РОЂЕЊА

— 1802 13/VIII. —

Никола Ленау био је по поријеклу и материном језику прави Нијемац и ако се случајно родио у Угарској, у Чатаду. Првих својих шеснаест година дјетињства провео је у Угарској, затим је отишао у Беч гдје је провео двадесет и двије године, са врло кратким прекидањем. И ако ни с очеве ни с материне стране није било у њему мађарске крви, то је ипак славни Токај, са својим ружама, славујима и вином, утјецао на његову младост да су му многе пјесме носиле на себи специфично мађарски локални колорит. Осим тога у неким пјесмама виде се још незнатне варијанте боја, које

се јављају као пошљедица кратког му боравка у Америци. Сви доцнији његови радови, то су чист продукт њемачке литературе без икаквих нарочитих примјеса. У Виртнбергу, који је он сваке године посјећивао, написао је познате »Шилфлидер«^{*)} и многе друге најљепше своје пјесме.

Као што су му пјесме монотоне, такав му је и живот. Родио се 13. августа 1802. г. у сиромашном сеоцету Чатаду, код Темишвара. Несложен и брижан живот родитеља, а нарочито биједа мајке му, која оста удова, много су утјецале на њега и душевно и тјелесно. Кад му је било пет година остао је без оца, његова њежна мати мазила га, рано окуси оскудицу и невољу, а не осјети снажну руку која би га повела стазом мушког васпитања. Које са слабе своје енергије, а које због тежње за науком, лутао је он с философије на право, медицину и привреду, а никад ништа не сврши; није никад ни до сталног мјеста и службе до-

^{*)} Превео их Алекса Шантић у овогодишњем течају »Бранкова Кола.«

шао, него је остао до смрти ђак виших семестара. Скромна зарада од пјесама и нашљедство од десетак хиљада чували су га да не осјети гладовање, али му то није достајало да би ијоле у животу могао себи што више дозволити.

Тек у својој 30 години изда прву књигу пјесама у Штутгарту, које су код образоване публике истина изазвале допадање али на сам народ нису биле од јачег утјецаја. Исте године покуша он да поправи своје слабе финансије те купи нека земљишта у Америци али осим материјалних губитака навуче на себе још страшну ревму и скорбут.

Он је себе у једној својој пјесми назвао баксузом, а такав је у истини остао цијелог свог живота, чак и према женама. Огорчен због преварене љубави још у младости од једне недостојне, нижег сталежа дјевојке, није се усудио запросити руке ни послије шест пуних година у оне племените дјевојке, која га је одушевила да напише своје »Пјесме у шевару« и друге најљепше му стихове. Ал зато се знао дати у ланце оковати, које је једанаест година вукао, од хладне

и кокетне жене једног свог пријатеља у Бечу. Она му је дозвољавала доста, да би га непрестано држала спутана, а не дозвољавала онолико, да би се могао сретним назвати.

Судбоносно наслједство од оца и матере, његов буран живот по »сребрној кафани« у Бечу, силна кафа као отров јака, неуредан рад и живот довели су га дотле да је шест година провео Ленау као мртав душевно у лудници, док најпослије и тјелесно није умро 22 августа 1850. године. Ал главни дио гријеха носи на души она кокетна жена.

Ни једног скоро свијетлог зрачка нема у овом тужном животу, те је зато разумљиво да му ни пјесме немају весела звука. Није се ни он умио извући од оног »*Weltschmerza*« Бајрнова који је тако обилно утјецао на тадање пјеснике. Ал он није никад кокетовао са својим јадом, а увијек би утјецао на човјека: да му је туга из болне душе, са повријеђеног срца, потекла органски рођена, а не помодно намјештена. И ова умјетничка истина спојена са топлином осјећаја, са дубином мисли, са еуфонијом језика, осигураће и

пјеснику туге: бесмртност, докле год буду
вриједиле ријечи: »Бол је вјечан као и
смрт.«

— и — ħ

ЕМИЛ ЗОЛА

— Ги де Мопасан —

(Наставак)

Код ових литерарних преврата, разумије се, да не иде увијек без шкандала, јер публика, која се литературом занима, да би прекинула себи вријеме, и која је са атељеским тајнама умјетности слабо позната, једном навикнута на оно што постоји и равнодушна према свему што њене непосредне интересе не додирује, не дозвољава да је ико у њеном обожавању узнемирује, одбијајући од себе све оно што изискује неко напрезање духа. У овом оппору подстиче публику још и она велика странка литерата који су се уживјели у старе одношаје, као и сви они, који, ушљед недостатка сваке самосталности, инстинктивно шљедују утапканој стази. Ови су у стању само оно што постоји да копирају, а стане ли им неко

говорити о новим покушајима, онда одговарају високоучено: »Оно што постоји, не да се надмашити«. Овај је одговор свакако тачан, али ако се постојеће не да надмашити, а оно се да нешто ново створити. Извор може бити свугдје један исти, али се ток ријеке да преиначити, а тиме се умјетности задобијају нова поља и развиће јој се доводи у нове колосјеке. Емил је Зола дакле револуционар, али не револуционар који је васпитан у обожавању онога што сада жели да обори; од прилике као свештеник који напушта предикаоницу као Ренан, који је религију ојачао док су људи себи уображавали, да јој је он најгори непријатељ. И тако је Зола, успркос његових оштрих напада на романтичаре, ипак и сам романтичар који се назива натуралистом; он појачава њихове особине употребљавајући исте на сасвим нов начин.

Његова је теорија ова: Ми немамо ни какав други примјер, који би нам служио за углед, но само живот, пошто ми све само својим чулима поњамо и осјећамо.

(Свршиће се)

ОДЛУКЕ

„КОНГРЕСА СРПСКИХ НОВИНАРА, ДРЖАНОГ У БИОГРАДУ
13., 14. и 15. ОКТОБРА О. Г.

I.

Шта треба предузети, да књиге листови, кији излазе у појединим српским областима, прођу у што већем броју у све остале земље, у којима Срби живе, и да се тим путем прошири поље српске књиге и журналистике, као и међусобно познавање прилика и потреба свега српскога племена? донијета је ова одлука:

1. Потребно је основати у Биограду српску главну књижарницу, с јаким капиталом, која ће по свима српским областима, у свима градовима и већим мјестима имати своје филијале. Њихова би дужност била да свакога мјесеца објављују појаву сваке нове српске књиге и да је, ако је већ не би имале на стоваришту, добављају најкраћим путем.

2. Потребно је организовати што радикалнију и што поузданију колпортажу за књиге, часописе и новине у свима српским мјестима. То би имала извршити главна књижарница и њезине филијале. Да се то постигне треба порадити да се укину забрана и ограничења колпортаже које постоје у неким покрајинама.

3. Потребно је установити у свакој већој

сеоској општини читаонице са задатком да набављају новине и часописе из свију српских области, у сразмјерима своји материјалних средстава.

Да би новине могле задовољити потребу својих читалаца и да послуже правом смјеру потребно је да се све оне баве не само о ужим приликама краја у коме излазе него да прате и појаве по осталим земљама гдје Срби живе, и у нарочитим сталним одјељењима или иначе, а тако исто кад се баве о приједметима и питањима свога завичаја; да пишу тако како ће их моћи свестрано разумјети читаоци свих осталих крајева. У том погледу потребно је да акција српских листова потпомогне чешћијем издавањем брошира о значајнијим савременим питањима српскога народнога живота.

4. Потребно је уза сваку читаоницу или независно од ње основати књижнице за народ уређене према мјесним приликама са што разгранатијом употребом сваке књиге за свакога грађанина.

Задатак је књижницама да набављају ваљане српске књиге преко српске главне књижарнице и њезинијех филијала и иначе. Рад на оснивању главне српске књижарнице повјерава се одбору од девет лица које треба иза-

брати на конгресу пошто се сврше питања која су до сад стављена на дневни ред, а извршена осталим српским књижевним удружењима, читаоницама, српском новинарском удружењу као и родољубљу појединих грађана, те да се заједничком сурадњом тих фактора обезбрижи српској књизи и српским листовима боља будућност и стални опстанак и напредовање.

5. Потребно је умолити владу краљевине Србије да по могућству уреди поштанским конвенцијама са сусједним државама односе ради олакшања поштанског саобраћаја и у оним земљама које су сад изван међународне поштанске заједнице.

Чланови пододбора за ову одлуку: Љуба Јовановић, Драгољуб Павловић, Божа Марковић, Љуба Стојановић, Павле Поповић и Миле Павловић.

II.

Треба ли искључити из наше штампе личну полемику између новинара и између јавних посланика о њиховим приватним и породичним односима, као недостојну јавне ријечи и штетну по углед српских новинара и радника на јавноме пољу?

1. Потпуно убијеђени, да је најшира сло-

бода исказивања мисли најпоузданије и најјаче јемство за просвјетни, културни и политички напредак српскога народа, да је слободна штампа најјачи заштитник и бранитељ истине, конгрес сматра да у полемици између јавних радника треба брижљиво избјегавати све што се односи и вријеђа чисто породичну част и морал.

2. Конгрес очекује од српских новинара да у јавној дискусији увијек употребљавају тон озбиљан и достојан образованих и васпитаних људи.

Чланови пододбора за ову одлуку: Др. И Вучетић, прото Јов. Јеремић, Александар Сандић, Аца Борисављевић, Живојин Протић и Света Јакшић.

III.

До којих граница може штампа претресати питања, која се тичу народнога и културнога живота српског, без поврједе општих српских интереса и угледа српске завјетне мисли?

1. Расправљање о општим српским питањима не може шкодити завјетној српској мисли док се та питања расправљају са добрим познавањем ствари у свима детаљима, објективно и трезвено, са љубављу и преданошћу, и док

се не губи из вида да свагда, прије свега, треба имати на уму опште српске интересе и завјетну српску мисао.

2. Тим више потребно је истаћи, да је за свако расправљање о српским стварима потребно добро познавање факата, а то познавање факата већини српских новинара често недостаје. С тога је потребно боље и темељније проучавање свих српских питања, но што је то до сада било.

Чланови пододбора за ову одлуку: Никола Кашиковић, Шпиро Герун, Др. Веља Вељковић, Антоније Фабрис, Љуба Живковић и Др. Станоје Станојевић.

IV.

Је ли потребно установити српски централни прески орган и како га треба устројити?

1. Установљава се у Биограду српски централни биро као одјељак Српског Новинарског Удружења са задатком, да у питањима националним, шаље свима српским редакцијама тачна обавјештења, како би се она једнообразно расправљала и тумачила. Овај ће биро издавати информациони орган у облику кореспонденције, који би по потреби излазио, и који би се само редакцијама слао.

2. Овај би се орган имао слати и другим

словенским и страним редакцијама, које би на то жељу изразиле и погодбе, правилником прописане испуниле.

3. Ставља се у дужност Управи Новинарског Удружења да изради допуштење код Министра Иностр. Послова, да преско одјељење тога министарства информацијама овога бироа даје што ширу јавност.

4. Сва уредништва, која се буду користила информацијама овога бироа, дужна су сносити саразмјерне трошкове по прописима нарочитога правилника и слати бироу свој лист.

5. Редакције листова уједно су извјештачи централнога бироа. У мјестима гдје има више редакција; оне могу међу собом изабрати једнога повјереника као извјештача коме ће евентуалне трошкове централни биро накнадити.

6. Управа Новинарског Удружења прописује нарочити правилник за све одношаје према редакцијама и извјештачима као и о свима начинима на које ће се обавјештење измјењивати, а секција којој је од стране овог конгреса повјерено проучавање овога питања опуномоћава, од своје стране г. г. Александра Петровића и Бранислава Нушића, да удружењу, приликом писања овога правилника буду

на расположењу као тумачи свију оних мисли које су се у секцији измијениле и као потреба утврдиле.

Чланови пододбора за ову одлуку: Паја Марковић-Адамов, Др. Александер Митровић, Аркадије Варађанин. Милета Јакшић, Бранислав Нушић и Бранко Петровић.

ИЗ ЛИСТОВА

+ У 19 броју »Босанске Виле« завршен је пријевод »Сна љетње ноћи« од Виљема Шекспира а у пријеводу Драгомира Брзака.

+ У 43 броју »Српског Књижевног Гласника« почео је излазити од К. Д. Куманудиа чланак »Догађаји пред Берлинским конгресом«.

+ Радоје Домановић почео је у 19 броју »Босанске Виле« штампати своју причу »Сима Пензионар«.

+ В. Ђерић завршио је у 43 броју »Срп. Књ. Гласника« своју стручну оцјену на »Рјечник Hrvatskog jezika« од Ф. Ивековића и др. Ивана Броза.

+ Са пољског је преведен у 9 св. »Кола« чланак »Марија Конопљица« приликом двадесетпетогодишњице њеног пјесничког рада. Чланак је написао др. Тадеус Грабовски.

КРОНИКА

+ Наш пријатељ, уважени српски књижевник, министар просвјете и црквених послова

на расположењу и сенатор у Краљевини Србији, господин Љуба Ковачевић, пропутовао је овијех дана са својом најстаријом ћерком кроз Босну и Херцеговину за Дубровник, те се задржао један дан у Мостару. Господин Ковачевић обећао нам је да ће на прољеће поново доћи у Мостар, одакле ће предузети пут по херцеговачкијем варошицама и селима, у циљу, да истражује и проучава разне старине. Ми се у напријед рачујемо овом путу господина Ковачевића, пошто смо увјерени да ће овај познати српски историчар много штошта од старина пронаћи и својим златним пером у српску историју прибиљежити.

+ Наш пријатељ и сарадник господин Др. Светислав Стефановић, чији пријевод приповијетке од А. По-а доносимо у овој свесци »Мале Библиотеке«, уступио нам је свој пријевод Шекспирове драме »Јулије Цезар«, која ће изаћи у наредним свескама »Мале Библиотеке«. Господин Стефановић обећао нам је још неке своје пријеводне од Шекспира, који ће изаћи у »Малој Библиотеци« наредне 1904 године. Уступио нам је и господин Лаза Костић своје пријеводне од Шекспира »Хамлета« и »Ричард III.«, те ће и ово изаћи у свескама »Мале Библиотеке« у току 1904 године.

+ 21. октобра о. г. Академија природних наука имала је свој III састанак у овој години и на њему је ово урађено: 1 Академик др. Мих. Петровић изложио је у кратким потезима садржину своје расправе »Проучавање функција представљених одређеним интегралима.« Саслушавши ово излагање, Академија је одлучила да се ова расправа штампа у 64 Гласу. 2. Академик Др.

1. Цвијић изложио је садржину своје расправе »Нови трагови глацијалне епохе на Балканском Полуострву«. Академија је и ову расправу примила за 65 Глас. 3. Приказана је расправа професора Петра Јанковића: »Глацијални трагови на Пирину«, па је одлучено да се упути на оцјену академику Др. Јовану Цвијићу. — 28. истог мјесеца имала је скуп Академија »филозофских наука« и на њему је: 1. Приказан рукопис академика Љ. Стојановића »Прилози библиографији старих штампаних књига«. Академија је одлучила да се рукопис прими за Глас II. разреда. 2. Приказани су рукописи: »Путопис Евније Челебије о српским земљама у XVII вијеку«, пријевод с турског од Д. С. Чохаџића, и »Просвјетна радња Срба у Старој Србији и Мађедонији« од Ив. Иванића. Оба ова рада упућена су Академији друштвених наука.

+ У наклади Браће М. Поповића изашла је књига: »Насрадин-Хоџа«, његове шале, досетке и лакрдије у причама и т. д од Мехмеда Тевфика. Преводи и допуне.

+ Књиге Српске Књижевне Задруге биће готове још до Божића ове године. Мило нам је што ће у овом колу изићи »Приповетке« — младог и омиљеног српског приповједача Бориса Станковића.

+ Од Јаше Томића изишли су штампани чланци »Мајски сабор 1902 год.«

+ Марко Драговић из Улциња издао је овај књижевни оглас: Године 1892 наштампао сам на Цетињу, у Држ. Штампарији, књигу »Покушај за библиографију о Црној Гори«. Од тада купио сам грађу за допуну исте књиге, и купио сам

повећу количину назива, књига писаних или изузетно о Црној Гори, или се споредно збори о њој. Такође учинио сам поправке и на прво издање, те ће књига изићи и обрађенија, с тачке гледишта књижевне израде, и потпунија бројем дјела књижевних, писаних о Црној Гори. Сад желим дати у штампу друго поправљено и умножено издање вишеречене књиге, а назив ће остати исти, пошто ни сад не могу рећи, да сам успио дјело довести до тога, да му дам назив »Библиографија о Црној Гори«. Позивам моје пријатеље, а и све које би занимала оваква књига, да ми дођу у помоћ претплатом, како би могао дати књигу у штампу. Надам се да ћу књигу дати у штампу најдаље до 1. маја идуће 1903. године. Ко би се желио претплатити нека се писцу обрати. — Цијена је књизи 1 круна.

+ Париски универзитетски професор Вонџон основао је »Друштво за ширење књижевности, вјештина и позоришта страних народа«. Цијелу друштву је да се сваке године држе предавања о најбољим свјетским писцима, да се дају страни комади и да се приређују изложбе слика страних умјетника.

+ За »Летопис« и Књиге Матице Српске примају се: »Ко је краљица Јелена?« од Чеде Мијатовића, »Одношаји између Србије и Угарске год. 133. — 1355«, од Петра Марковића, »За крухом«, роман Ива Ћипика.

+ У Биограду је почео да излази седмично »Преглед за омладину«.